

УДК 378.147

ОСНОВНІ КОНЦЕПЦІЇ ПОЛІКУЛЬТУРНОЇ ОСВІТИ В США

Сідун Лариса Юріївна

м.Ужгород

В статті розглядаються питання взаємодії в полікультурному суспільстві. Аналізуються основні концепції полікультурної освіти в США. Наголошується, що в США полікультурна освіта має статус освітньої політики країни, що відображено на законодавчому рівні.

Ключові слова: США, полікультурність, концепції полікультурної освіти.

Трансформаційні зміни, які відбуваються сьогодні в українському суспільстві, актуалізують питання взаємодії в полікультурному суспільстві. Здатність працювати у полікультурному середовищі стає все більш суттєвою професійною необхідністю для багатьох фахівців. Україна, як багатокультурне суспільство, відчуває потребу в новому світогляді, спрямованому на інтеграцію культур і народів, їх подальшого зближення й духовного збагачення. Крім того, поглиблюються міжнародні контакти України, які передбачають активне особистісне і ділове спілкування з представниками інших національностей. Тому дуже важливо консолідувати зусилля у пошуку конструктивних механізмів толерантного єднання людських співтовариств, їх взаєморозуміння й співробітництва з метою збереження культурного різноманіття як необхідної тенденції розвитку людства. Полікультурність будь-якого суспільства вимагає від індивіда розуміння й толерантного ставлення до людей, які мають відмінності в способі життя, переконаннях, діях, мові, поведінці тощо.

Зазвичай, полікультурну освіту (часто вживаються також терміни «мультикультурна», «багатокультурна» освіта) розуміють як

таку, що сприяє формуванню в особистості готовності до активної діяльності в сучасному соціокультурному середовищі, збереженню нею власної ідентичності, прагненню до поваги та розуміння інших культурно-етнічних спільнот, умінню жити в мирі і злагоді з представниками різних расових, етнічних, культурних, релігійних груп.

Загальні питання полікультурності, полікультурної освіти та виховання розглядаються в працях багатьох вітчизняних учених (Л.Голік, А.Зубко, Т.Климченко, М.Красовицький, В.Кузьменко, І.Левченко, І.Мигович та ін.). Проте на сьогоднішній день теоретичні і практичні аспекти полікультурної освіти у вітчизняній науці досліджені недостатньо. Вважаємо, що більш глибокому осмисленню різних аспектів полікультурної освіти може сприяти вивчення зарубіжного досвіду, оскільки в багатьох зарубіжних країнах з цього питання є значні теоретичні напрацювання і практичні здобутки. До таких країн, в першу чергу, відносяться Сполучені Штати Америки, де питанням полікультурної освіти надається велика увага. Сьогодні полікультурна освіта у США має статус освітньої політики країни, який закріплений на законодавчому рівні.

Культурні відмінності, які визначають належність людини до тієї чи іншої групи, є найбільш очевидним проявом різноманітності цінностей і точок зору. Ці відмінності відображені в смаках людей, їх перевагах і відносинах, стилях життя і поглядах на світ і є продуктом еволюції кожного народу і його пристосування до свого середовища проживання і обставин життя з метою задовольнити потреби, загальні для всіх груп, для всіх народів. Багатокультурне освіта допомагає учням побачити в цьому різноманітті загальне,

сприйняти ті невід'ємні людські якості, які ріднять нас з тими, хто на нас не схожий. Таким чином, полікультурна освіта не тільки дає інформацію про культури, але й вчить здійснювати оцінку внеску різних культурних груп у світову культуру, науку та інші сфери життєдіяльності людини.

Становлення розуміння природи багатокультурного суспільства і взаємозалежного світу неможливо без наявності етнічної та культурної грамотності, культуровідповідності особистісно значимої системи цінностей. Ціннісна освіта і виховання включає в себе вивчення загальнолюдських цінностей (відображення міжособистісних і міжгрупових відносин, вірувань, життєвого досвіду, культурних зразків життя) та світової культури. Для багатокультурного освіти важливі як універсальні цінності, що виходять за межі групових ознак, так і всі ті різноманітні цінності, які визначають групову приналежність і створюють унікальні культури і погляди на світ, а також особистісні цінності – моральні орієнтири, що визначають, до чого людина прагне, відноситься з повагою і визнанням.

Мультикультурна освіта – це особистісно орієнтована освіта, її завданнями є розвиток адекватної позитивної самооцінки, самосвідомості, інтракультурної компетентності, особистісної, соціальної та культурної ідентичності учня, виховання толерантності, позитивного ставлення до людей, що відрізняються від нього.

Мультикультурна освіта має багато спільного з філософією прагматизму, орієнтована на розвиток навичок прийняття самостійних рішень та критичного аналізу, що допомагають здійснювати самостійні життєві вибори і вирішувати проблеми.

Соціокультурною метою багатокультурного освіти є сприяння становленню демократичного вільного суспільства і держави, що характеризується толерантністю, визнанням плюралізму культур, справедливості і свободою вибору.

Для цього мультикультурна освіта ставить низку завдань:

1. Сприяти зміцненню та повазі до культурного різноманіття.
2. Сприяти дотриманню прав людини.
3. Визнавати існування альтернативних життєвих виборів.
4. Сприяти соціальній справедливості і рівності.
5. Прагнути до справедливого розподілу політичної і економічної влади в суспільстві.

На основі аналізу наукової літератури [1; 2; 3] систематизовано основні концепції багатокультурної освіти в США:

1. Етнічна концепція (К.Мудлі, К.Кларк, У.Кросс, М.Стоун).

Суттю етнічної концепції є включення етнічного та культурно-специфічного компонента у зміст освіти, переважно в гуманітарний цикл, з метою інтеграції змісту освіти на загальнокультурологічній і культурно-специфічній основі.

Основні положення етнічної концепції:

- Американські учні належать до багатьох і відмінних одна від одної культур, кожна з яких володіє унікальними цінностями, мовами, способами життєдіяльності, що представляють цінність для нації та світу.

- Освіта повинна відображати культурне різноманіття американського суспільства.

- Етнічний компонент освіти розвиває Я - концепцію учнів, що належать до етнічних меншин, допомагає в їх соціалізації та адаптації.

- Розвиток Я - концепції учнів веде до саморефлексії, саморозвитку, підвищенню успішності.

- Курси з етнічної і культурної різноманітності, міжкультурні тренінги сприяють встановленню гармонійних відносин між членами різних культурних груп.

- Освітні програми повинні відображати культурні особливості учнів (комунікативні, навчальні стилі), їх особистісний і культурний досвід.

2. Концепція культурної депривації (С.Берайтер, С.Енгельманн).

Відповідно до положень даної концепції, учням, що належать

до етнічних меншин та малозабезпечених верств суспільства, важче придбати необхідні когнітивні вміння і культурні характеристики для успіхів у навчанні через недоліки інтелектуального, культурного розвитку, отриманого в середовищі, де вони ростуть. Тому необхідна компенсація вищезазначених умінь і характеристик за допомогою спеціальних освітніх програм з біхевіористським інтенсивним ухилом, відчуження учнів від рідної культури.

3. Мовна концепція (Б.П.Кеннеді, Дж.Бенкс).

Важливою метою багатокультурної освіти є виховання особистості, що володіє рідною мовою та мовами інших народів, здатної до продуктивного діалогу, обміну смислами.

Причиною відставання у розвитку та неуспішності учнів часто є недостатнє знання англійської мови. Для уникнення подібних негативних явищ необхідне введення білінгвальних, бікультурних освітніх програм, програм навчання англійської мови як другої, проведення частини занять рідною мовою учнів.

4. Концепція антирасизму (С.Баратс).

У рамках даної концепції основними проблемами в освіті етнічних і расових меншин вважаються расизм і дискримінація. Для їх усунення необхідно включення спеціального компонента в освіту, проведення антирасистських курсів для вчителів та учнів, дослідження освіти (зміст, норми, установки вчителів) на предмет наявності в ньому прихованих проявів забобонів, негативних стереотипів і т.п.

5. Концепція радикалізму або критичного полікультуралізму (П.Мак Ларен, К.Е.Слітер, С.Мак Карті).

Концепція радикалізму визнає обмежену роль освіти у справі становлення повноцінних розвинених особистостей, в тому числі учнів, що належать до різних меншин, оскільки саме освіта є одним з головних механізмів гноблення і дискримінації в стратифікованому капіталістичному суспільстві. Полікультурна освіта в тому вигляді, який має зараз, допомагає встановленню дискримінації в суспільстві, так як не дає можливості серйозного проникнення в сутність забобонів, культурних бар'єрів, сепаратизму, їх соціальних, економічних і політичних причин, для усунення яких необхідна радикальна реформа соціуму. Серед основних стратегій критичного полікультуралізму можна виділити наступні: розвиток самоусвідомлення особистості, розуміння природи капіталізму і гноблення.

6. Концепція генетичного детермінізму (А.Р.Дженсен, У.Шоклі, Р.Дж.Гернштейн).

Основні положення даної концепції:

- Своєрідність культур і рас пов'язана з реалізацією генетично успадкованої програми розвитку.

- Представники певних культурних груп і прошарків суспільства гірше встигають у школі через наявність біологічних, генетичних особливостей.

- Необхідне створення системи, за якої становище людини в суспільстві визначається її здібностями (коефіцієнт інтелекту).

Аналіз основних освітніх концепцій полікультурності дозволяє зробити висновок, що більшість концепцій багатокультурного освіти ґрунтуються на якомусь одному факторі (мова, генетичний детермінізм тощо). Однак для справжньої багатокультурної реформи освіти, очевидно, необхідне вироблення єдиної холистичної концепції полікультуралізму, що розглядає всі компоненти освіти разом.

Так, на думку одного з провідних фахівців у галузі багатокультурного освіти С.Ньето, багатокультурна освіта повинна включати не тільки опис національних і культурних свят та біографій видатних представників різних культур (the heroes - and - holidays version), але повинна бути « динамічним процесом, який протистоїть расизму та іншими формами дискримінації та утверджує плюралізм і демократичні принципи соціальної справедливості » [3, 54]. Отже, в США продовжуються пошуки єдиної концепції полікультурної освіти.

Література та джерела

1. Воловикова М.Л. Историко-педагогические аспекты развития теории и практики мультикультурного образования в США: дис ... канд.пед.наук : 13.00.01 / Воловикова Марина Леоновна. – Ростов-на-Дону, 2001. – 144 с.
2. Ballinger C. Teaching Other People's Children: Literacy and Learning in a Bilingual Classroom / C.Ballinger. – New York: Teachers College Press, 1999. – 137p.
3. Nieto S. Affirming diversity / Sonia Nieto (2nd ed.). – New York: Longman, 1996. – 142 p.

В статье рассматриваются вопросы взаимодействия в поликультурной среде. Особое внимание обращено на анализ содержания и основные концепции поликультурного образования в США. Подчеркивается, что в США поликультурное образование имеет статус образовательной политики страны, что отражено на законодательном уровне.

Ключевые слова: США, поликультурное общество, концепции поликультурного образования.

The research of the problem of interaction in multicultural society has been carried out. Special attention has been paid to the concept of multicultural education and its main theories in USA. It has been underlined that the multicultural education in USA has a status of educational policy and American laws reflect this position.

Key words: USA, multicultural society, multicultural educational theories.